

**BOLALARDA TASHABBUSKORLIKNI SHAKLLANTIRISHDA OILA VA
TARBIYACHINING ROLI**

*Mualliflar: Pedagogika va psixologiya
kafedrası o'qituvchisi
Kadirova Omadxon,
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi
201-guruh talabasi
Xudoyqulova Mastura*

Annotatsiya (o'zbek tilida): Maqola bolalarda tashabbuskorlikni rivojlantirishda oila va tarbiyachilarning roli hamda ahamiyatini tahlil qiladi. Bolalarda o'z fikrini erkin ifodalash, yangi g'oya va tashabbuslarni amalga oshirish imkoniyatlarini yaratish oilaviy muhit va pedagogik yondashuvlar orqali rivojlantiriladi. Ota-onalar va tarbiyachilar tomonidan ko'rsatiladigan mehr-ehtirom, bolalarni qo'llab-quvvatlash va ijobiy rag'batlantirish metodlari, shuningdek ota-ona va tarbiyachining yaqin hamkorligi, bolalarga bo'lgan ishonch va ijobiy rag'batlantirish tashabbuskorlikni shakllantirishda muhim omillar ekanligi ko'rsatiladi.

Annotatsiya (ingliz tilida): This article examines the roles and importance of family and educators in developing initiative in children. It discusses how a supportive home environment and pedagogical approaches encourage children to express ideas freely and pursue new initiatives. Parental and educator affection, positive reinforcement, and close cooperation between parents and teachers are highlighted as factors that foster initiative and creative independence in children.

Kalit so'zlar (o'zbek tilida): tashabbuskorlik, ijodkorlik, ota-ona, tarbiyachi, hamkorlik.

Kalit so'zlar (ingliz tilida): initiative, creativity, parents, educator, cooperation.

Kirish

Bolalarda tashabbuskorlik ularning ijodiy va shaxsiy rivojlanishi uchun muhim omil hisoblanadi. Tashabbuskorlik – erkin fikrlash, yangi g'oyalarni amalga oshirish va muammolarni mustaqil hal etish intilishi bo'lib, ijodiy qobiliyatlarning tarkibiy qismidir. Ko'pincha ota-onalar farzandning aql-zakovati va mantiqiy tafakkuriga ustunlik berib, ijodiy va tashabbuskorlik qobiliyatlariga ahamiyat bermasligi katta xato hisoblanadi. Tarbiyaviy jarayonda ota-onalar va pedagoglarning bolalarning tashabbuskorligini rivojlantirishdagi o'rni alohida e'tirof etiladi.

Oila va tashabbuskorlik

Oila — bolaga birinchi va asosiy tarbiya muhitini taqdim etuvchi asosiy omildir. Oilaviy muhit bolalarda oʻziga ishonch, erkinlik va ijodkorlik ruhini tarbiyalashga xizmat qiladi.

- Farzandingizni ijodiy faoliyatning turli turlari bilan tanishtiring (masalan, rasm chizish, qoʻl mehnati, pazandalik, lego va boshqalar); turli tashabbuslarni sinab koʻrishdan qoʻrqmaslik kerak, chunki bola oxir-oqibat oʻziga yoqqan faoliyatni topadi.

- Bolalarning ijodiy ishlarini tanqid qilmaslik lozim; har bir xato yoki noodatiy gʻoya yangi imkoniyat va oʻsish manbai ekanini ularga anglating.

- Ota-onalarning oʻzi ham ijodiy faoliyat bilan shugʻullansa, bu oilaviy ijodiy tandemni kuchaytiradi. Agar ota-onalar maʼlum ijodiy qobiliyatlarga ega boʻlsa, bu farzandda ijodiy va tashabbuskorlik ruhiyatini yanada qoʻllab-quvvatlaydi.

Oilada bolaga koʻrsatiladigan mehr va ishonch uning yangi tashabbuslar qilishiga yordam beradi. Bolalarga “Sen bu ishni uddalaysan”, “Menga ishon, sen buni qila olasan” kabi ijobiy iboralar aytilishi bolada oʻziga boʻlgan ishonch va tashabbuskorlikni kuchaytiradi. Shuningdek, ota-onalar ertaklar, qoʻshiqlar va oʻyinlar orqali farzandning ijodiy fantaziyasini ragʻbatlantirishi lozim; bolaga oʻz tasavvurini erkin ifoda etish uchun sharoit yaratish kerak. Shu bilan birga, ota-onalar bolalarning tashabbuskorligini rivojlantirishda pedagog bilan yaqindan hamkorlik qilishlari muhimdir.

Tarbiyachi va tashabbuskorlik

Maktabgacha taʼlim tarbiyachisi ham bolalarda tashabbuskorlikni shakllantirishda muhim rol oʻynaydi. Tashabbuskorlikni ragʻbatlantirish uchun tarbiyachi ijodkor yondashuvlar va mos pedagogik usullarni qoʻllashi lozim. Tarbiyachi didaktik ishlarini oʻzi tayyorlab, bolalarni faol mashgʻulot va oʻyinga jalb qilishi, ularning aqliy, jismoniy va ruhiy rivojlanishiga hissa qoʻshishi kerak. Masalan:

- Tarbiyachi bolalar oldiga aniq va oʻrtacha murakkablikdagi topshiriqlar qoʻyishi zarur; bunday vazifalar bolada tashabbuskorlik va faoliyatga qiziqishni kuchaytiradi va masʼuliyat hissini uygʻotadi.

- Tarbiyachi yangicha pedagogik yondashuvlarni va ijodkor gʻoyalarni joriy qilishi, bolalarga erkin ijodiy faoliyat uchun imkoniyat berishi lozim; ijodiy faoliyatga ragʻbatlantirish tarbiyachi va bolalar oʻrtasidagi samimiy aloqani mustahkamlaydi.

- Tarbiyachi maktabgacha tarbiya jarayonida bolalarni atrof-muhitdagi voqealar bilan tanishtirib, ularni ijtimoiy hayotning turli shakllarida ishtirok etishga tayyorlashi kerak. Bu bolalarda tashabbus ruhini yanada mustahkamlaydi.

- Tarbiyachi ota-onalar bilan yaqindan hamkorlik qilishi zarur: bolaning xulq-atvoridagi kamchiliklarni bartaraf etishda tarbiyachi va ota-onalar birgalikda ishlashi

muhim. Masalan, bola juda tortinchoq bo'lsa, tarbiyachi va ota-ona birgalikda uni muhitga qo'shishning usullarini ishlab chiqishlari kerak.

- Mutaxassislar tavsiyasiga ko'ra, tarbiyachi bolalarni rag'batlantiruvchi iboralarni qo'llashi zarur. "Sen uddalaysan!", "Sen buni o'zing bajara olasan!" kabi so'zlar bolada o'z kuchiga va tashabbuskorligiga bo'lgan ishonchni oshiradi.

Umuman olganda, tarbiyachi mehribon bo'lib, bolalarni qobiliyatlari va qiziqishlariga muvofiq tarzda rag'batlantirishi kerak. Shunday qilib, tarbiyachi ijodkorlik asosida o'yin va mashg'ulotlarni tashkil etib, bolalarning tashabbuskorligini quvvatlab boradi.

Xulosa

Tadqiqotlardan ko'rinib turibdiki, bolalarda tashabbuskorlikni shakllantirishda oilaviy muhit va pedagoglarning yagona maqsad sari sa'y-harakati zarur. Ota-onalar farzandining tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlab, unga ishonch ko'rsatishi, tarbiyachi esa ijobiy pedagogik yondashuvlar va didaktik usullar bilan qo'llab-quvvatlasa, bola o'z qobiliyatini to'liq namoyon qiladi. Shu bilan birga, ota-ona va tarbiyachi tomonidan bolalarga ko'rsatilayotgan mehr-shafqat, rag'bat va hurmatni uyg'unlashtirish – bolalarda tashabbuskorlik va ijodkorlikni rivojlantirishning muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Matmusayeva M.A., Esonaliyeva O.S. (2023). Bo'lajak tarbiyachilarning pedagogik faoliyatiga kreativ yondashuv. Central Asian Journal of Education and Innovation, 2(4), 70–74.
2. Fozilova O., Islomxo'jayeva G.Q. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari. Yangi O'zbekiston pedagoglari axborotnomasi, 1(4), 26–30.
3. Cho'liyeva N.S. (2022). Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarini estetik tarbiyalashda o'yinli texnologiyalardan foydalanish. Zamonaviy fan va ta'lim tarbiya, 11(2), 98–105.
4. Tarbiyachi bolalarga aytishi mumkin bo'lmagan beozor iboralar. Kun.uz, 02.05.2018.